

1. Die Protestanten in Wartheland 1939-1945

Die Vorgeschichte des heutigen Protestantismus ist in Deutschland gut bearbeitet. Trotzdem versuche ich kurz die Geschichte der beiden nationalen protestantischen Kirchen im Polen erst kurz vom Anfang an, dann genauer, seit 1939 bis heute, darzustellen. Die Problematik der deutschen Protestanten in der Zeit des 2. Weltkrieg ist ein sehr breites Thema, deswegen begrenze ich mich generell auf das Gebiet des **Warthelandes**. Nach dem Krieg soll die polnische Evangelisch-Augsburgische Kirche im Zentrum meinen Beobachtungen stehen (nur ein Blick)

Im nächsten Teil versuche ich kurz das wachsende Interesse für die Geschichte des Protestantismus sowohl aus wissenschaftlicher Sicht (hier am Beispiel neuen Konferenzen und Veröffentlichungen), als auch aus der Perspektive der Initiativen der lokalen Aktivistenkreisen zu besprechen. Gerne stelle ich auch unser neues Forschungsprojekt vor. Ich werde am Ende noch die in diesem Jahr geplanten verschiedenen Veranstaltungen und Feierlichkeiten erwähnen, die mit Martin Luther und dem 500. Jahrestag der Reformation verbunden sind.

Tematyka Polityki III Rzeszy w „Kraju Warty” (Wartheland lub Warthegau) znalazła już dość stosunkowo bogate odzwierciedlenie w polskim i niemieckim piśmiennictwie historycznym, atoli losy wielkopolskich protestantów są w nim ledwo dostrzegalne. Problem ten dotyczy zarówno obiektów sakralnych, kościołów, kaplic, cmentarzy itd., jak też jego żywej tkanki, pastorów i wiernych. Polityka pełnej ateizacji tego „wzorcowego okręgu Rzeszy” oznaczała m.in. całkowitą likwidacją kościoła katolickiego identyfikowanego z polskością. Ważne jest na ile literatura historyczna odpowiada na pytanie, czy dotyczyło to także kościołów protestanckich, głównie jednak niemieckich, jakie były wizje i programy polityki wyznaniowej w Wielkopolsce oraz efekty ich realizacji. Chodzi obok ofiar śmiertelnych także straty substancji materialnej. Celem referatu jest refleksja nad stanem i poziomem piśmiennictwa, choćby częściowo i kontekstowo dotyczącego omawianego zagadnienia programu III Rzeszy wobec kościołów protestanckich w Kraju Warty, metod oraz efektów jego realizacji. Ważne jest też dostrzeżenie różnic interpretacyjnych w obrazie tego problemu kreowanym przez historiografię niemiecką i polską na przestrzeni 70 lat. Inspirujące mogą okazać się wynikające z tego omówienia wnioski i postulaty badawcze.

2. „Ziemia skrywa kości” – Cmentarze protestanckie w Wielkopolsce po 1945 roku

Nekropolie były i są nader ważnym składnikiem szeroko-rozumianego krajobrazu pamięci historycznej, narodowych i regionalnych miejsc pamięci, stanowiących spoiwo więzi mniejszych i większych społeczności, oraz fundament ich zbiorowej, regionalnej i lokalnej tożsamości. Są – jak stwierdzają Izabela Skórzyńska i Anna Wachowiak – domenami symbolicznymi jako formami wizualnej reprezentacji przeszłości. Wiele mówią też o stosunku Mieszkańców Wielkopolski do historii, do własnej wspólnoty narodowej, regionalnej, czy wyznaniowej, zaś w odniesieniu do obszarów o multietnicznej i wielowyznaniowej historii (także różnych krajobrazów pamięci), jak w przypadku Wielkopolski także o obchodzeniu się z „obcym”, w tym kontekście niemieckim „dziedzictwem kulturowym”, cmentarzami ewangelickimi. Niekatolickie miejsca pochówków w województwie wielkopolskim znajduje się, poza wyjątkami, w stanie poważnej degradacji i dewastacji, chociaż często uznane są za zabytki kultury i ich ochrona leży w gestii gmin, miast, kościoła Katolickiego lub państwa. Zmiana tego stanu rzeczy jest nader istotna dla polsko-niemieckiego pojednania. Wiedza naukowa dotycząca dziejów i obecnego stanu cmentarzy w Wielkopolsce jest niewielka. Celem referatu jest więc przedstawienie projektu związanego z szeroko zakrojonymi, interdyscyplinarnymi badaniami poświęconymi tym zagadnieniom.

„Die Erde beherbergt die Asche“ - Protestantische Friedhöfe in Großpolen nach 1945“. Ein Projektabriss.

Die evangelische Friedhöfe in Großpolen waren und weiter sind eine von den wichtigsten Elementen breit verstandenen historischen Gedächtnislandschaften und nationale und regionale Erinnerungsorten, die als das Bindemittelfunktion der kleinere und größere Gesellschaften und Gemeinden spielen sollen und zwar eine Fundament für die kollektive, regionale und lokale Identität. Sie (Die Friedhöfe) sind – wie es Izabela Skórzyńska und Anna Wachowiak gezeigt haben – sogenannte „symbolische Domänen“, als Formen der visuellen Vertretung (Repräsentation) der Vergangenheit. Sie sagen auch viel über die Verhältnis der Posener zur eigene Geschichte, eigene nationale, regionale und konfessionelle Gruppe, und in Bezug auf multikulturelle Territorium und multiethnische und multikonfessionelle Geschichte (und dortige verschiedenartige Erinnerunglandschaften), wie in der Fall Großpolen auch das Umgang (Behandlung) mit den Fremden, in unserem Kontext mit der deutschen Kulturerbe, also auch mit der protestantischen Friedhöfen. Die „Nichtkatholische Begräbnisorte“ in Großpolen befinden sich (sind) in fatalen, degradierte und verwüστε Zustand, obwohl sie sich als Denkmal unter dem Schutz von Staat, Gemeinden und zwar auch katholische Kirche befindet sollen. Die Änderung die Situation ist einer wichtigen Schritt an der Wege des deutsch-polnische Versöhnungsprozess. Die bisherige wissenschaftliche Bearbeitung der Geschichte und des heutigen Zustand der evangelischen Friedhöfen in Großpolen ist ziemlich kleine. Außer einigen kleinen Aufsätze oder gar Berichte, gibt es keine richtige Monographie oder Aufsatz, der dieses Thema betriff. Um so wichtiger wird also ein Projekt gesehen, der sich mit diesen Problematik in breiten interdisziplinär Umfang befassen wird.

Oba wykłady mają charakter prezentacji multimedialne z mapami, ilustracjami, zwłaszcza drugi dotyczący cmentarzy ewangelickich w Wielkopolsce